ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΜΗΜΑ)
ΤΗΣ 16ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982 [1]

Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung κατά Firma H. und J. Brüggen (αἴτηση τοῦ Bundesverwaltungsgericht γιά τήν ἔκδοση προδικαστικῆς ἀποφάσεως)

Ὑπόθεση 71/82

Περίληψη

Γεωργία — Κοινή ὀργάνωση ἀγορῶν — Σιτηρά — Ἄδειες εἰσαγωγῆς ἤ ἐξαγωγῆς — Παράταση τῆς διαρκείας ἰσχύος λόγω ἀνωτέρας βίας — Παράταση ἐκ τῶν ὑστέρων — Ἐπιτρεπτό — Προϋποθέσεις — Ἀποτελέσματα

(Κανονισμός τῆς Ἐπιτροπῆς 473/67, ἄρθρο 9, παράγραφος 1)

Κατά τό μέτρο πού οἱ στενῶς καί περιοριστικῶς καθοριζόμενες ἐξαιρέσεις στίς περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας δέν θίγουν κατ' ἀρχήν τήν ἀξιοπιστία τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν, τά ἀποτελέσματα τῆς ἀποφάσεως περί παρατάσεως τῆς ἰσχύος ἀδείας ἐξαγωγῆς, λόγω ἐπελεύσεως ἀνωτέρας βίας, πρέπει νά εἶναι τά ἴδια ἀνεξαρτήτως ἀπό τό ἄν ἡ παράταση αὐτή ἐδόθη πρίν ἤ μετά τή λήξη τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας.

Τό ἄρθρο 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67 πρέπει νά ἑρμηνευθεῖ ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἐπιτρέπει τήν παράταση γιά ἕνα παρωχημένο χρονικό διάστημα, δηλαδή ἀναδρομικῶς, τῆς διαρκείας ἰσχύος ἀδείας ἐξαγωγῆς μέ ἐπιστροφή πού ἔχει καθορισθεῖ ἐκ τῶν προτέρων ἐφ' ὅσον ἡ ἁρμοδία διοικητική ἀρχή κακῶς δέν ἐχορήγησε ἐγκαίρως παράταση, λόγω ἀνωτέρας βίας, ἔτσι ὥστε ἡ ἐξαγωγή ἔγινε βάσει νέας ἀδείας, ἡ ὁποία ἀφοροῦσε τήν αὐτή ἐξαγωγή. Στήν περίπτωση αὐτή, ἡ νέα ἄδεια δέν δύναται νά παραγάγει ἀποτελέσματα καί πρέπει νά ἀκυρωθεῖ ρητῶς.

Στήν ὑπόθεση 71/82,

πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο αἴτηση τοῦ Bundesverwaltungsgericht πρός τό Δικαστήριο, κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 177 τῆς συνθήκης ΕΟΚ, μέ τήν ὁποία τό ἐν λόγω δικαστήριο ζητεῖ, στό πλαίσιο τῆς διαφορᾶς πού ἐκκρεμεῖ ἐνώπιόν του μεταξύ

BUNDESANSTALT FÜR LANDWIRTSCHAFTLICHE MARKTORDNUNG (Ὁμοσπονδιακοῦ Ἱδρύματος Ὀργανώσεως Γεωργικῶν Ἀγορῶν), Φραγκφούρτη ἐπί τοῦ Μάιν, καθ' οὗ καί ἀσκοῦν τήν Revision,

1 — Γλώσσα διαδικασίας: ἡ γερμανική.

καί

FIRMA H. UND J. BRÜGGEN, Lübeck, προσφευγούσης καί καθ' ἧς ἡ Revision,

τήν ἔκδοση, προδικαστικῆς ἀποφάσεως ὡς πρός τήν ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67/ΕΟΚ τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 21ης Αὐγούστου 1967 (ABl. 204 τῆς 24ης Αὐγούστου 1967, σ. 16), περί ἀδειῶν εἰσαγωγῆς καί ἐξαγωγῆς δημητριακῶν,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμῆμα)

συγκείμενο ἀπό τούς P. Pescatore, πρόεδρο τμήματος, O. Due καί K. Bahlmann, δικαστές,

γενικός εἰσαγγελεύς: G. Reischl
γραμματεύς: J. A. Pompe, βοηθός γραμματεύς

ἐκδίδει τήν ἀκόλουθη:

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά, ἡ ἐξέλιξη τῆς διαδικασίας καί οἱ ἔγγραφες παρατηρήσεις πού κατετέθησαν στό Δικαστήριο τῆς ΕΟΚ σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 20 τοῦ Πρωτοκόλλου περί τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου τῆς ΕΟΚ συνοψίζονται ὡς ἑξῆς:

I — Πραγματικά περιστατικά καί διαδικασία

Ἡ ἐπιχείρηση H. und J. Brüggen ἐζήτησε ἀπό τό καθ' οὗ, βάσει τοῦ κανονισμοῦ 473/67/ΕΟΚ, ἄδεια γιά τήν ἐξαγωγή στό Περού 595 920 κιλῶν σπόρων βρώμης μερικῶς ἀποφλοιωμένων καί τεμαχισμένων. Ἡ ἄδεια αὐτή τῆς ἐχορηγήθη στίς 27 Νοεμβρίου 1969, ἴσχυε δέ μέχρι τίς 31 Μαΐου 1970. Οἱ ἐν λόγω σπόροι βρώμης θά προήρχοντο ἀπό ἐπεξεργασία βρώμης πού θά εἰσήγετο ἀπό τήν Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας. Τό ποσό τῆς ἐπιστροφῆς εἶχε καθορισθεῖ ἐκ τῶν προτέρων, σύμφωνα μέ τόν κανονισμό 120/67/ΕΟΚ τοῦ Συμβουλίου, τῆς 13ης Ἰουνίου 1967, περί κοινῆς ὀργανώσεως τῶν ἀγορῶν στόν τομέα τῶν δημητριακῶν (JO 117, σ. 2269, σ. 67).

Κατόπιν ὅμως διακοπῆς τῆς ναυσιπλοΐας στήν Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερ-

μανίας λόγω παγετοῦ, ὁ ὁποῖος προεκάλεσε συμφόρηση στίς μεταφορές τῶν δημητριακῶν, ἡ ἐπιχείρηση Brüggen δέν ἠδυνήθη νά παραλάβει ὅλη τήν ποσότητα ρώμης προελεύσεως Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας πού προωρίζετο γιά τήν ἐπεξεργασία τῶν σπόρων πού ἐπρόκειτο νά ἐξαχθοῦν, γιά τόν λόγο δέ αὐτό δέν ἠδυνήθη νά ἐξαγάγει μέχρι τήν 31η Μαΐου 1970, ἡμερομηνία λήξεως τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς, παρά μόνο 298 039 κιλά τοῦ ἐν λόγω προϊόντος.

Ἡ αἴτησή της τῆς 13ης Μαΐου 1970 περί παρατάσεως τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας ἀπερρίφθη ἀπό τό καθ' οὗ μέ τήν αἰτιολογία ὅτι δέν συνέτρεχε περίπτωση ἀνωτέρας βίας πού νά δικαιολογεῖ τήν παράταση.

Ἡ προσφεύγουσα ἠναγκάσθη, συνεπῶς, τόν Ἰούνιο τοῦ 1970, νά ζητήσει νέα ἄδεια, ἡ ὁποία τῆς ἐχορηγήθη γιά τήν ὑπόλοιπη ποσότητα. Τό ἐφαρμοστέο τόν Ἰούνιο τοῦ 1970 ποσοστό ἐπιστροφῆς, τό ὁποῖο ἀνήρχετο σέ 288,96 γερμανικά μάρκα (DM) ἀνά τόνο, ἦταν κατώτερο τοῦ προκαθορισμένου ποσοστοῦ πού ἀνήρχετο σέ 307,05 DM ἀνά τόνο, πράγμα πού προεκάλεσε στήν προσφεύγουσα ζημία 5 388,67 DM.

Ἡ ἐπιχείρηση Brüggen προσέφυγε ὅμως περαιτέρω ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου γερμανικοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου, ζητώντας τήν παράταση τῆς πρώτης ἀδείας. Τό πρωτοβάθμιο διοικητικό δικαστήριο ἔκανε δεκτή τήν αἴτησή της αὐτή. Τό Verwaltungsgerichtshof ἔκανε ἐπίσης δεκτά τά τροποποιημένα αἰτήματα τῆς ἐπιχειρήσεως Brüggen βάσει τῶν ὁποίων δέν ζητοῦσε πλέον τήν παράταση τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς, ἀλλά μόνο τήν ἔκδοση ἀποφάσεως μέ τήν ὁποία, ὅσον ἀφορᾶ τά θέματα τῆς ἐγγυήσεως καί τῆς ἐπιστροφῆς κατά τήν ἐξαγωγή, θά ἐξομοιώνετο ἡ κατάστασή της μέ τήν κατάσταση στήν ὁποία θά εὑρίσκετο, ἄν ἡ ἐξαχθεῖσα μετά τήν 31η Μαΐου 1970 ποσότης σπόρων εἶχε ἐξαχθεῖ βάσει της πρώτης ἄδειας. Ἐνώπιον τοῦ Bundesverwaltungsgericht πάντως, ἡ προσφεύγουσα ἐπανέλαβε ἐπικουρικῶς τό αἴτημα πού εἶχε ὑποβάλει ἐνώπιον τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστηρίου.

Τό Bundesverwaltungsgericht ἀναγνωρίζει τό δικαίωμα τῆς ἐπιχειρήσεως Brüggen πρός παράταση τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας λόγω ἀνωτέρας βίας, ἀλλά ἀμφιβάλλει ἄν εἶναι δυνατόν νά ὑποχρεώσει τήν ἁρμοδία ἀρχή νά παρατείνει ἀναδρομικῶς τήν ἰσχύ τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς μετά τήν λήξη της. Τό παραπέμπον δικαστήριο, πράγματι, θεωρεῖ ὅτι μία τέτοια ἀπόφαση θά ἔθετε σέ κίνδυνο τήν καλή λειτουργία τοῦ συστήματος. Θεωρεῖ ὅτι στήν περίπτωση αὐτή θά ἐμειώνετο ἡ σημασία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χορηγηθεισῶν ἀδειῶν ὡς δείκτου τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀγορᾶς.

Δεδομένου ὅμως τοῦ συμφέροντος τῆς ἐπιχειρήσεως Brüggen πρός ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματός της νά πραγματοποιήσει τήν ἐξαγωγή βάσει τοῦ ποσοστοῦ ἐπιστροφῆς πού εἶχε καθορισθεῖ μέ τήν πρώτη ἄδεια καί τῆς μή ὑπάρξεως δυνατότητος νά γίνει δεκτή ἡ ἀγωγή ἀποζημιώσεως κατά τῆς ἐθνικῆς διοικήσεως, ἐλλείψει προφανοῦς πταίσματός της, τό Bundesverwaltungsgericht ἀπεφάσισε, μέ διάταξη τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1981, νά ὑποβάλει στό Δικαστήριο, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 177 τῆς συνθήκης ΕΟΚ, τό ἀκόλουθο ἐρώτημα:

«Εἶναι δυνατή, βάσει τοῦ ἄρθρου 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67/ΕΟΚ τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 21ης Αὐγούστου 1967 (ABl. 204/16 τῆς 24. 8. 1967) ἡ παράταση τῆς ἰσχύος ἀδείας ἐξαγωγῆς μέ προκαθορισμένο ποσό ἐπιστροφῆς, γιά χρονικό διάστημα πού ἀνάγεται στό παρελθόν καί, ἐπομένως, ἀναδρομικῶς, ὥστε νά ἐξασφαλίζεται μέ τόν τρόπο αὐτό στόν ἐξαγωγέα, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχύς τῆς ἀδείας δέν παρετάθη ἐγκαίρως καί ὁ ὁποῖος, ἐν συνεχεία, ἐπραγματοποίησε τήν ἐξαγωγή βάσει νέας ἀδείας, ἡ ἐφαρμογή τοῦ προκαθορισμένου ποσοστοῦ ἐπιστροφῆς ἐπί τῆς ἐν λόγω ἐξαγωγῆς;»

Ἡ διάταξη περί παραπομπῆς ἐπρωτοκολλήθη στήν γραμματεία τοῦ Δικαστηρίου στίς 18 Φεβρουαρίου 1982.

Σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 20 τοῦ Πρωτοκόλλου περί τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου τῆς ΕΟΚ, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ἐκπροσωπουμένη ἀπό τόν J. Sack, καί ἡ ἐπιχείρηση H. und J. Brüggen ἐκπροσωπουμένη ἀπό τήν δικηγόρο Festge.

Κατόπιν ἐκθέσεως τοῦ εἰσηγητοῦ δικαστοῦ καί μετ' ἀκρόαση τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως, τό Δικαστήριο ἀπεφάσισε τήν ἔναρξη τῆς προφορικῆς διαδικασίας χωρίς προηγουμένη διεξαγωγή ἀποδείξεων.

II — Γραπτές παρατηρήσεις πού κατετέθησαν δυνάμει τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Πρωτοκόλλου περί τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου

Ἡ *Ἐπιτροπή* παρατηρεῖ κατ' ἀρχάς ὅτι θά ἦταν σκόπιμο νά ὑποβάλει τό Bundesverwaltungsgericht τό ἐρώτημα ἄν στήν ὑπό κρίση ὑπόθεση συντρέχει ἐνδεχομένως περίπτωση ἀνωτέρας βίας κατά τήν ἔννοια τοῦ κανονισμοῦ 473/67. Διότι τότε, πράγματι, τό προδικαστικό ἐρώτημα δέν θά ἀνέκυπτε μέ τέτοια ὀξύτητα καί ἡ διαφορά θά ἐπελύετο εὐκόλως βάσει τοῦ γερμανικοῦ δικαίου.

Ὅσον ἀφορᾶ τήν ἀναδρομική παράταση μιᾶς ἀδείας ἐξαγωγῆς ὅταν συντρέχουν περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας, ἡ Ἐπιτροπή ὑποστηρίζει ὅτι ἡ παράταση αὐτή εἶναι δυνατή, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ κανονισμοῦ 473/67, ὅταν ἡ αἴτηση περί παρατάσεως μέ βάση τόν λόγο αὐτό κακῶς ἀπερρίφθη καί ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας ἡ ἐξαγωγή τοῦ ἐμπορεύματος ἔγινε βάσει ἄλλης ἀδείας ἐξαγωγῆς.

Πρός ὑποστήριξη τῶν ἀνωτέρω προβάλλει τά ἑξῆς ἐπιχειρήματα:

Σέ διαφορά πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο τήν ὕπαρξη περιπτώσεως ἀνωτέρας βίας, εἶναι τελείως ἀδύνατο, ἐντός τοῦ διαθεσίμου συντόμου χρονικοῦ διαστήματος, νά κριθεῖ ὁριστικῶς ἄν ὑφίσταται δικαίωμα παρατάσεως τῆς διαρκείας τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς.

Ἄν ἐγίνετο δεκτό, συνεχίζει ἡ Ἐπιτροπή, ὅτι ἀποκλείεται ἡ παράταση τῆς ἀδείας μετά τήν λήξη τῆς διαρκείας τῆς ἰσχύος της, ἄν καί ὁ ἐνδιαφερόμενος ἔχει τό δικαίωμα παρατάσεως δυνάμει τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου, δέν θά ἦταν στήν πράξη δυνατόν, σέ ὁρισμένες δέ περιπτώσεις θά ἦταν τελείως ἀδύνατο, νά τοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ ἄσκηση τῶν δικαιωμάτων του μέ ἄλλο τρόπο. Ἡ Ἐπιτροπή ἐπισημαίνει ὅτι τό ἐθνικό δίκαιο κατά κανόνα δέν ἐπιτρέπει τήν ἄσκηση ἀγωγῶν ἀποζημιώσεως κατά ἐθνικῶν ἀρχῶν, παρά μόνο στήν περίπτωση πού ἡ παράνομη ἀπόφαση εἶναι δυνατόν νά καταλογισθεῖ στήν ἐθνική ἀρχή. Συχνά ὅμως αὐτό δέν εἶναι δυνατόν γιά τίς περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας, πού εἶναι δύσκολο νά ἐκτιμηθοῦν βάσει τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου. Ἡ Ἐπιτροπή θεωρεῖ ἐξ ἄλλου, ὅτι ἐν πάση περιπτώσει δέν εἶναι ἱκανοποιητική ἡ λύση πού συνίσταται στό νά ζητηθεῖ ἀπό τόν ἐνδιαφερόμενο νά περιορισθεῖ στήν δυνατότητα τῆς ἀγωγῆς ἀποζημιώσεως πού τοῦ προσφέρει τό ἐθνικό δίκαιο.

Κατά τήν Ἐπιτροπή, ἄν τό Δικαστήριο ἀρνηθεῖ τήν δυνατότητα ἀναδρομικῆς παρατάσεως τῆς διαρκείας τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς καί περιορισθεῖ νά ἐκδώσει ἀπόφαση μέ τήν ὁποία νά κρίνει ὅτι ἡ ἁρμοδία ἀρχή ὤφειλε νά παρατείνει τήν ἰσχύ τῆς ἀδείας κατά τήν ἡμερομηνία πού τῆς ὑπεβλήθη ἡ αἴτηση, ἡ λύση αὐτή θά ἦταν δυνατόν νά ἱκανοποιήσει τόν ἐνδιαφερόμενο τό πολύ ἐν σχέσει πρός τήν ἐγγύηση, ἡ ὁποία τότε θά ἔπρεπε νά ἀποδοθεῖ στόν ἐνδιαφερόμενο. Ἀντιθέτως, θά ἦταν ἀδύνατον νά τοῦ ἀναγνωρίσει δικαίωμα καί ἐπί τῆς προκαθορισμένης ἐπιστροφῆς, λόγω τῆς προφανοῦς ἐλλείψεως νομικῆς βάσεως, ἐφ' ὅσον τό ἐμπόρευμα δέν ἐξήχθη βάσει τῆς ἀμφισβητουμένης ἀδείας. Κατά τήν Ἐπιτροπή εἶναι, ὅμως, ἐπίσης σημαντικό, νά δυνηθεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος νά ἀσκήσει καί τό δικαίωμά του αὐτό, πράγμα πού δέν εἶναι δυνατόν, παρά μόνο μέσω τῆς ἀναδρομικῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας.

Ἡ Ἐπιτροπή συνεπῶς θεωρεῖ ὅτι μόνο πολύ σοβαροί λόγοι, πού ἀναφέρονται στό γενικό συμφέρον, εἶναι δυνατόν, παρ' ὅλα αὐτά, νά δικαιολογήσουν τήν παρεμπόδιση τοῦ ἐνδιαφερομένου νά ἀσκήσει ἀποτελεσματικῶς τά δικαιώματα πού τοῦ χορηγεῖ μία νομική διάταξη. Κατά τήν Ἐπιτροπή, πάντως, στήν προκειμένη περίπτωση δέν φαίνεται νά ὑπάρχουν τέτοιοι σοβαροί λόγοι.

Ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό ἡ Ἐπιτροπή ἐφιστᾶ κατ' ἀρχάς τήν προσοχή ἐπί τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῆς ὑπό κρίση ὑποθέσεως

καί τῆς ὑποθέσεως 85/78, στήν ὁποία κυρίως ἀναφέρεται τό Bundesverwaltungsgericht. Ὑποστηρίζει ὅτι στήν δεύτερη αὐτή ὑπόθεση, τό Δικαστήριο ἐκλήθη νά ἀποφανθεῖ ἐπί τοῦ ἐρωτήματος μέχρι ποίου σημείου οἱ δηλώσεις βουλήσεως πού ἔγιναν σύμφωνα μέ τό κοινοτικό δίκαιο (αἴτηση χορηγήσεως ἀδείας εἰσαγωγῆς) ἦταν δυνατόν νά ἀνακληθοῦν κατ' ἐφαρμογή κανόνων τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου. Στήν προκειμένη περίπτωση ὅμως δέν πρόκειται γιά τήν ἐφαρμογή κανόνων ἐθνικοῦ δικαίου πού νά συμπληρώνει τούς κανόνες τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου, ἀλλά γιά τήν πλήρη ἄσκηση δικαιωμάτων πού ἀναγνωρίζονται ἀπό τό ἴδιο τό κοινοτικό δίκαιο. Στήν παρούσα ὑπόθεση πρέπει νά ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ἰσχύσουν ἄλλοι περιορισμοί, ἐκτός ἀπό αὐτούς πού προβλέπονται ρητῶς ἀπό τό κοινοτικό δίκαιο, παρά μόνο σέ ἐξαιρετικές περιπτώσεις.

Ἡ Ἐπιτροπή προσθέτει ὅτι ἡ ἀναδρομική παράταση μιᾶς ἀδείας ἐξαγωγῆς συνοδεύεται ἀναγκαίως ἀπό τήν ἀκύρωση τῆς δεύτερης ἀδείας, δέν εἶναι δέ δυνατό νά ἀμφισβητηθεῖ ὅτι οἱ τροποποιήσεις πού πρέπει νά ἐπέλθουν σέ δύο ἄδειες καταλήγουν στήν μείωση τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν εἰσαγωγῆς καί ἐξαγωγῆς, πού ἐφαρμόζεται στά ἀγροτικά προϊόντα ἐντός τοῦ πλαισίου τῆς κοινῆς ὀργανώσεως τῆς ἀγορᾶς. Αὐτό ἰσχύει ἀκόμη περισσότερο, κατά τήν Ἐπιτροπή ὅταν οἱ τροποποιήσεις ἐπέρχονται — ὅπως στήν προκειμένη περίπτωση — περισσότερο ἀπό δώδεκα μῆνες μετά τήν διενέργεια τῶν ἀμφισβητουμένων ἐμπορικῶν πράξεων.

Ἡ Ἐπιτροπή θεωρεῖ πάντως ὅτι ἡ ἐφαρμογή στήν προκειμένη περίπτωση τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ κανονισμοῦ 473/67 δέν παρουσιάζει τέτοιο κίνδυνο, ἐπειδή οἱ περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας εἶναι σχετικῶς σπάνιες καί βασίζονται σέ ἀντικειμενικές συνθῆκες, τῶν ὁποίων ἡ ὕπαρξη εἶναι δυνατόν νά καταδειχθεῖ μέ σαφήνεια καί στίς ὁποῖες οἱ ἐνδιαφερόμενοι δέν ἔχουν καμμία ἐπιρροή. Στίς περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας πού ἀποδεικνύονται ἀντικειμενικῶς ὁ κίνδυνος εἶναι συνεπῶς πολύ μικρότερος.

Ἡ Ἐπιτροπή παρατηρεῖ, πράγματι, ὅτι γιά νά παραμείνουν σπάνιες οἱ περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας καί συνεπῶς νά εἶναι ἀμελητέα ἡ ἐπίδρασή τους στήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν εἰσαγωγῆς καί ἐξαγωγῆς, ἀκόμη καί σέ περίπτωση ἀναδρομικῶν τροποποιήσεων ὁρισμένων ἀδειῶν, ἐπιβάλλεται οἱ ἐθνικές ἀρχές καί τά δικαστήρια νά ἐφαρμόζουν σχετικῶς αὐστηρά κριτήρια, ὅταν τίθεται τό ἐρώτημα ἄν πράγματι εὑρίσκονται ἐνώπιον μιᾶς περιπτώσεως ἀνωτέρας βίας κατά τήν ἔννοια τῶν ἐφαρμοστέων διατάξεων τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου.

Κατά τήν Ἐπιτροπή, ἄν γίνει δεκτό ὅτι οἱ σύμφωνες μέ τόν νόμο αἰτήσεις ἀκυρώσεως ἤ παρατάσεως τῆς διαρκείας τῆς ἰσχύος τῶν ἀδειῶν δέν εἶναι πολύ συχνές καί ὅτι συνεπῶς οἱ ἀρνητικές τους συνέπειες στήν λειτουργία τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν δέν γίνονται αἰσθητές παρά μόνο σέ περιορισμένη ἔκταση, τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὑπ' αὐτές τίς συνθῆκες δέν φαίνεται δικαιολογημένος ὁ περιορισμός τῆς πλήρους ἀσκήσεως ἀπό τήν ἐνδιαφερομένη ἐπιχείρηση τῶν δικαιωμάτων πού ἀντλεῖ ἀπό τήν κοινοτική νομοθεσία.

Ἡ Ἐπιτροπή τονίζει ὅτι ἀνακύπτει ἀντιθέτως ἕνα ἄλλο πρόβλημα ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, πολύ πιό δύσκολο νά ἐπιλυθεῖ, δηλαδή τό πρόβλημα τῆς νομικῆς βάσεως γιά τήν ἀκύρωση τῆς δεύτερης ἀδείας, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐξήχθη τό ἐμπόρευμα. Ὁ κανονισμός 473/67 δέν προβλέπει ἀκύρωση γιά ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο. Δέν εἶναι δυνατόν ἰδίως νά ἐφαρμοσθεῖ τό ἄρθρο του 9, ἀφοῦ ἡ δεύτερη ἄδεια παρέμεινε μέν ἀχρησιμοποίητη, ὄχι ὅμως λόγω ἀνωτέρας βίας. Κατά τήν Ἐπιτροπή ὑπάρχει κενό κοινοτικοῦ δικαίου ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ἡ Ἐπιτροπή θεωρεῖ ὅτι, ἀντιθέτως, δέν θά ὑπῆρχε κενό, ἄν ἡ ὑπόθεση ἐπρόκειτο νά κριθεῖ μόνο βάσει τοῦ γερμανικοῦ διοικητικοῦ δικαίου. Ἡ ἀξίωση πρός ἄρση τῶν συνεπειῶν μιᾶς παρανόμου πράξεως (Folgenbeseitigungsanspruch), πού ἔχει ἀναπτυχθεῖ ἀπό τήν γερμανική νομολογία, συνεπάγεται τήν ὑποχρέωση τῆς ἀρχῆς νά ἀκυρώσει τήν δεύτερη ἄδεια. Στήν προκειμένη περίπτωση ὅμως, πρόκειται γιά ἕνα θέμα πού εἶναι δυνατόν νά ρυθμισθεῖ μόνο βάσει τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου.

Ἐλλείψει ρητῆς ρυθμίσεως τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἀπό τό κοινοτικό δίκαιο καί δεδομένου τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ ἐπίλυση τοῦ προβλήματος γιά νά ἐξασφαλισθεῖ ἡ ἀποτελεσματική προστασία τῶν πολιτῶν, ἡ Ἐπιτροπή θεωρεῖ ὅτι τίποτα δέν ἐμποδίζει τό Δικαστήριο νά εἰσαγάγει, διαπλάσσοντας περαιτέρω νομολογικῶς τό κοινοτικό δίκαιο, τήν ὑποχρέωση τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς νά ἀκυρώσει τήν ἄδεια ἐξαγωγῆς πού ὑπεβλήθη καί ἐχορηγήθη γιά τόν λόγο καί μόνο ὅτι ἡ ἐθνική ἀρχή κακῶς ἠρνήθη τήν παράταση τῆς διαρκείας τῆς ἰσχύος μιᾶς προηγουμένης ἀδείας παρά τό γεγονός ὅτι συνέτρεχε περίπτωση ἀνωτέρας βίας. Ἐνῶ δέχεται τήν ἀρχή ὅτι οἱ διατάξεις περί ἀνωτέρας βίας δέν ἐπιδέχονται κατ' ἀναλογία ἐφαρμογή, ἡ Ἐπιτροπή θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἐν τούτοις δυνατόν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψη τῶν συνθηκῶν ὑπό τίς ὁποῖες ἐξειλίχθη ἡ ὑπό κρίση ὑπόθεση, νά γεννᾶται στήν προκειμένη περίπτωση ὑποχρέωση τῆς ἐθνικῆς ἀρχῆς νά ἀκυρώσει τήν δεύτερη ἄδεια κατ' ἀνάλογη ἐφαρμογή τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχεῖο α καί παράγραφος 3 τοῦ κανονισμοῦ 473/67.

Ἐν συμπεράσματι, ἡ Ἐπιτροπή προτείνει στό Δικαστήριο νά δώσει τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση στό ἐρώτημα τοῦ Bundesverwaltungsgericht:

«Ἡ διάρκεια τῆς ἰσχύος μιᾶς ἀδείας ἐξαγωγῆς, πού ἐχορηγήθη σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 12 τοῦ κανονισμοῦ 120/67/ΕΟΚ τοῦ Συμβουλίου, τῆς 13ης Ἰουνίου 1967, περί κοινῆς ὀργανώσεως τῶν ἀγορῶν στόν τομέα τῶν δημητριακῶν, καί γιά τό ὁποῖο εἶχε προκαθορισθεῖ ἡ ἐπιστροφή σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 16, παράγραφος 4, τοῦ ἰδίου κανονισμοῦ, εἶναι δυνατόν, κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ κανονισμοῦ 473/67/ΕΟΚ τῆς Ἐπιτροπῆς, νά παραταθεῖ ἀκόμη καί μετά τήν λήξη της, ἐφ' ὅσον ἡ ἁρμοδία ἀρχή κακῶς ἠρνήθη νά χορηγήσει τήν παράταση ἐγκαίρως, ὑποχρεώνοντας μέ τόν τρόπο αὐτό τόν ἐπιχειρηματία νά πραγματοποιήσει τήν ἐξαγωγή βάσει νέας ἀδείας. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ ἄδεια πού ἐχορηγήθη μεταγενεστέρως πρέπει νά ἀκυρωθεῖ.»

Ἐξ ἄλλου, καί ἡ *ἐπιχείρηση Brüggen* θεωρεῖ κατ' ἀρχάς ὅτι, δυνάμει τῆς ἰσχυούσης νομοθεσίας, εἶναι δυνατή ἡ ἀναδρομική παράταση γιά χρονικό διάστημα πού ἀνάγεται στό παρελθόν. Σχετικῶς ἀναφέρει τό ἄρθρο 36, παράγραφος 2, τοῦ κανονισμοῦ 3183/80 τῆς Ἐπιτροπῆς, βάσει τοῦ ὁποίου ἡ αἴτηση παρατάσεως τῆς διαρκείας τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας εἶναι δυνατόν νά κατατεθεῖ ἐντός 30 ἡμερῶν ἀπό τῆς λήξεως τῆς περιόδου ἰσχύος του, δηλαδή ὅτι ἡ αἰτουμένη διοικητική ἀπόφαση ἐκδίδεται μετά καί ἀπό αὐτό τό χρονικό σημεῖο. Ἀλλά κατά τήν ἐπιχείρηση Brüggen ἀκόμη καί πρίν τήν ἔναρξη τῆς διατάξεως αὐτῆς, ἴσχυε ἡ γενική ἀρχή τοῦ δικαίου, πού τό Δικαστήριο ἐπεβεβαίωσε μέ τήν ἀπόφασή του τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου 1974, σύμφωνα μέ τήν ὁποία σέ περίπτωση σιωπῆς τοῦ νόμου ἐπιτρέπεται ἡ κατάθεση αἰτήσεως παρατάσεως καί μετά τήν λήξη τῆς περιόδου ἰσχύος τῆς ἀδείας (ὑπόθεση 158/73, E. Kampffmeyer — Slg. 1974, σ. 101 καί ἐπ.).

Ἡ προσφεύγουσα δέχεται ἐπίσης ὅτι τό προκαθορισμένο ὑψηλότερο ποσοστό τῆς ἐπιστροφῆς πρέπει νά χορηγηθεῖ καί ὅταν ἡ ἐξαγωγή πραγματοποιεῖται μετά τήν λήξη τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας μετά ἀπό παράνομη ἄρνηση τῆς παρατάσεώς του καί, κατά συνέπεια, ἀναγκαίως βάσει νέας ἀδείας.

Ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό ἡ προσφεύγουσα παραπέμπει στήν ἀπόφαση τοῦ Δικαστηρίου ἐπί τῆς ὑποθέσεως 64/74 (Reich, ἀπόφαση τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1975, Slg. σ. 221), μέ τήν ὁποία τό Δικαστήριο ἔκρινε ὅτι τό προκαθορισμένο ποσοστό τῆς εἰσφορᾶς ἐφαρμόζεται ἀκόμη καί στήν περίπτωση καθυστερημένης εἰσαγωγῆς, ὅταν ἡ καθυστέρηση ὀφείλεται σέ ἀνωτέρα βία. Ὑποστηρίζει δέ ὅτι, ὅ,τι ἰσχύει γιά τήν προκαθορισμένη εἰσφορά πρέπει νά ἐφαρμοσθεῖ καί γιά τήν προκαθορισμένη ἐπιστροφή.

Ἡ ἐπιχείρηση Brüggen τονίζει ὅτι ἡ ὑπό κρίση ὑπόθεση διαφέρει ἀπό τήν ὑπόθεση 64/74, καθ' ὅσον στήν ὑπόθεση ἐκείνη ἡ εἰσαγωγή ἐπραγματοποιήθη βάσει τῆς ἰδίας ἀδείας, ἀλλά μετά τήν λήξη τῆς περιόδου γιά τήν ὁποία εἶχε προκαθορισθεῖ ἡ ἐν λόγω εἰσφορά ἐνῶ στήν ὑπό κρίση ὑπόθεση

ἐχρειάσθη νά ζητηθεῖ νέα ἄδεια. Κατά τήν ἐπιχείρηση Brüggen, λόγω τῆς ἰδιομορφίας αὐτῆς τό παραπέμπον δικαστήριο ἐδίστασε, ἐπομένως, νά δεχθεῖ τήν ἀναδρομική παράταση, διότι, τό Bundesverwaltungsgericht ἐθεώρησε ὅτι μία τέτοια διαδικασία ἦταν δυνατόν νά μειώσει αἰσθητῶς τήν ἀξιοπιστία τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν.

Ἡ ἐπιχείρηση Brüggen ἀμφισβητεῖ τό βάσιμο τῆς ἀντιρρήσεως αὐτῆς καί ὑποστηρίζει ὅτι σκοπός τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν εἶναι νά δώσει στίς ἀρχές πού εἶναι ἁρμόδιες γιά τήν ὀργάνωση τῶν ἀγορῶν μία συνολική εἰκόνα τῆς ἀγορᾶς καί τουλάχιστον ὅτι ἡ συνολική αὐτή εἰκόνα τῆς ἀγορᾶς δέν ἀλλοιώνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ ἐξαγωγεύς ὁ ὁποῖος κατέθεσε αἴτηση παρατάσεως τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς ζητεῖ νέα ἄδεια, ἐπειδή ἀφ' ἑνός μέν οἱ ἀρχές δέν ἀποφασίζουν ἀρκετά σύντομα (ἤ ἀποφασίζουν ἐσφαλμένως ἀπό νομικῆς ἀπόψεως) ἐπί τῆς αἰτήσεώς του, ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ ὑποχρέωση παραδόσεως ἔχει ἐπείγοντα χαρακτήρα. Τονίζει δέ καί πάλι ὅτι ἡ νέα ἄδεια πρέπει πράγματι νά ἀντικαταστήσει τήν παλαιά ἄδεια, γεγονός πού ἐπιτρέπει στήν ἁρμοδία ἀρχή νά ἔχει σαφή γνώση τοῦ ὅτι ἡ σχετική ποσότης ἐξήχθη μία μόνο φορά. Ἐξ ἄλλου, ὑπογραμμίζει, ἡ προηγούμενη ἄδεια εἶχε ἤδη λήξει, πρίν ἐκδοθεῖ ἀπόφαση ἐπί τῆς αἰτήσεως παρατάσεως καί πρίν ζητηθεῖ ἡ νέα ἄδεια, κατά τό χρονικό δέ αὐτό σημεῖο οἱ ἀρχές ἦταν ἐπομένως ἐν γνώσει τοῦ γεγονότος ὅτι γιά μία ὁρισμένη ποσότητα ἡ ἄδεια δέν εἶχε χρησιμοποιηθεῖ. Ἡ συνολική εἰκόνα τῆς ἀγορᾶς, ἐπομένως, ἦταν δυνατόν νά ἀποκατασταθεῖ.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐπιχείρηση Brüggen ἐπιμένει στό ὅτι ἡ αἴτηση πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο τήν χορήγηση τοῦ προκαθορισμένου ὑψηλοτέρου ποσοστοῦ τῆς ἐπιστροφῆς γιά τό ἐμπόρευμα πού ἐξήχθη ἐν προκειμένω βάσει νέας ἀδείας βασίζεται στήν ἀρχή τῆς ἀναλογικότητος, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι τό κοινοτικό δίκαιο δέν πρέπει νά ἐπιβάλλει καμμία ἐπιβάρυνση πού δέν εἶναι ἀναγκαία γιά τήν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τῆς συνθήκης. Εἰδικότερα, ὑπογραμμίζει, ὅπως ἀνέφερε ὁ γενικός εἰσαγγελεύς Warner στήν ὑπόθεση 64/74 (Reich, Slg. 1975, σ. 270), ἡ ἀρχή τῆς ἀναλογικότητος ἀπαιτεῖ «νά ἀποζημιώνονται οἱ ἔμποροι γιά τίς συνέπειες τῶν γεγονότων πού ἐξομοιώνονται μέ περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας». Αὐτό ὅμως, κατά τήν ἐπιχείρηση Brüggen συνεπάγεται καί στήν προκειμένη περίπτωση ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ ἐξαγωγεύς δέν ἠδυνήθη νά χρησιμοποιήσει ἐγκαίρως, λόγω ἀνωτέρας βίας, μία ἄδεια μέ προκαθορισμένη ἐπιστροφή καί ὁ ὀργανισμός παρεμβάσεως παρανόμως δέν ἀπεφάσισε ἐγκαίρως τήν προβλεπομένη παράταση τῆς ἀδείας, ἡ κατάστασή του πρέπει νά ἐξομοιωθεῖ μέ τήν κατάσταση στήν ὁποία θά εὑρίσκετο, ἄν ἡ ἄδεια ἐξαγωγῆς εἶχε παραταθεῖ ἐγκαίρως.

Τέλος, κατά τήν ἐπιχείρηση Brüggen ἡ ἄρνηση χορηγήσεως τοῦ ὑψηλοτέρου προκαθορισμένου ποσοστοῦ παραβιάζει ἐπίσης τήν ἀρχή τῆς ἴσης μεταχειρίσεως, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἴδιες περιπτώσεις ἀντιμετωπίζονται μέ διαφορετικό τρόπο, ἀνάλογα μέ τήν ἐπιμέλεια πού ἐπιδεικνύουν οἱ ἀρχές τῶν διαφόρων κρατῶν μελῶν καί τήν ἀσφάλεια τοῦ δικαίου ἐντός τῶν κρατῶν μελῶν, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπό τίς ἐνέργειες τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, πράγμα πού εἶναι ἀσυμβίβαστο μέ τίς ἀρχές τῆς ἰσότητος καί τῆς ἐπιεικείας (ἀπόφαση τῆς 12ης Νοεμβρίου 1981 ἐπί τῶν ὑποθέσεων 212-217/80).

Γιά τούς ἀνωτέρω λόγους, ἡ ἐπιχείρηση Brüggen προτείνει νά δοθεῖ στό ἐρώτημα τοῦ Bundesverwaltungsgericht ἡ ἀπάντηση πού ἔχει ὑποδείξει ἡ Ἐπιτροπή.

III — Προφορική διαδικασία

Κατά τήν συνεδρίαση τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1982, ἀγόρευσαν, ἡ ἐπιχείρηση H. und J. Brüggen, ἐκπροσωπούμενη ἀπό τήν Barbara Festge, δικηγόρο Ἀμβούργου, τό Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung, ἐκπροσωπούμενο ἀπό τόν Albrecht Stockburger, δικηγόρο Ἀμβούργου, ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων ἐκπροσωπούμενη ἀπό τόν Jörn Sack.

Ὁ γενικός εἰσαγγελεύς ἀνέπτυξε τίς προτάσεις του κατά τήν συνεδρίαση τῆς 11ης Νοεμβρίου 1982.

Κατά τήν συνεδρίαση τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1982, τό Δικαστήριο (δεύτερο τμῆμα) ἀπαρτίζεται ἀπό τούς Α. Χλωρό, πρόεδρο τμήματος, O. Due καί K. Bahlmann, δικαστές.

Κατά τό ἄρθρο 27, παράγραφος 2, τοῦ κανονισμοῦ διαδικασίας, στήν διάσκεψη λαμβάνουν μέρος μόνον οἱ δικαστές πού μετεῖχαν στήν προφορική διαδικασία. Λόγω τοῦ θανάτου τοῦ προέδρου τοῦ τμήματος Α. Χλωροῦ, τό δεύτερο τμῆμα μέ διάταξη τῆς 17ης Νοεμβρίου 1982, ἀποφάσισε τήν ἐπανάληψη τῆς προφορικῆς διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ τμήματος μέ τήν νέα του σύνθεση.

Οἱ διάδικοι πληροφόρησαν τό δεύτερο τμῆμα ὅτι δέν θά συμμετεῖχαν στήν συνεδρίαση τῆς 2ας Δεκεμβρίου 1982, παραπέμπουν δέ στούς λόγους καί ἰσχυρισμούς πού ἀνέπτυξαν προφορικῶς κατά τήν συνεδρίαση τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1982.

Ὁ γενικός εἰσαγγελεύς, στήν ἴδια συνεδρίαση, ἐπιβεβαίωσε τίς προτάσεις πού ἀνέπτυξε κατά τήν συνεδρίαση τῆς 11ης Νοεμβρίου 1982.

Σκεπτικό

1 Μέ διάταξη τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1981, πού περιῆλθε στό Δικαστήριο στίς 18 Φεβρουαρίου 1982, τό Bundesverwaltungsgericht ὑπέβαλε βάσει τοῦ ἄρθρου 177 τῆς συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ἐρώτημα περί τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἄρθρου 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67 τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 21ης Αὐγούστου 1967, περί ἀδειῶν εἰσαγωγῆς καί ἐξαγωγῆς δημητριακῶν (ABl. 204, τῆς 24ης Αὐγούστου 1967, σ. 16).

2 Στά πλαίσια τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῆς ἐπιχειρήσεως H. und J. Brüggen, Lübeck, προσφευγούσης στήν κυρία δίκη καί τοῦ Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung, Φραγκφούρτη ἐπί τοῦ Μάιν, ἀνέκυψε τό ζήτημα ἄν εἶναι δυνατόν νά παραταθεῖ ἀναδρομικά ἡ ἰσχύς ἀδείας ἐξαγωγῆς μέ ἐπιστροφή πού εἶχε καθορισθεῖ, ἐκ τῶν προτέρων.

3 Ὅπως συνάγεται ἀπό τή διάταξη περί παραπομπῆς, ἡ ἐπιχείρηση H. und J. Brüggen ἔλαβε στίς 27 Νοεμβρίου 1969 ἄδεια γιά τήν ἐξαγωγή στό Περού 595 920 κιλῶν σπόρων βρώμης μερικῶς ἀποφλοιωμένων καί τεμαχισμένων, ἡ ἰσχύς τῆς ὁποίας ἔληγε στίς 31 Μαΐου 1970. Στίς 13 Μαΐου 1970, ἡ ἐπιχείρηση ζήτησε τήν παράταση τῆς ἀδείας ἐπικαλουμένη τό γεγονός ὅτι δέν εἶχε παραλάβει ἀπό τήν Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας ὅλη τήν ποσότητα τῆς βρώμης πού ἦταν ἀπαραίτητη γιά τήν ἐπεξεργασία τῶν πρός ἐξαγωγή σπόρων, λόγω τοῦ ὅτι οἱ πλωτές ὁδοί μεταξύ Φραγκφούρτης ἐπί τοῦ Ὄντερ καί Lübeck, εἶχαν παγώσει γιά ἕνα διάστημα ἀσυνήθιστα μακρύ ἀπό τόν Δεκέμβριο τοῦ 1969 ἕως

τόν Ἀπρίλιο 1970. Πράγματι, στίς 31 Μαΐου 1970, ἡ ἐπιχείρηση Brüggen δέν εἶχε ἐξαγάγει παρά 298 039 χιλιόγραμμα σπόρων ῥώμης, σύμφωνα μέ τήν ἄδεια πού τῆς εἶχε χορηγηθεῖ.

4 Ἡ αἴτηση παρατάσεως ἀπερρίφθη ἀπό τόν ὀργανισμό, τόν ὁποῖο διεδέχθη τό Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung, μέ τήν αἰτιολογία ὅτι παρ' ὅλο πού τό ἄρθρο 9, παράγραφος 2, τοῦ κανονισμοῦ 473/67 ἀναφέρει, πράγματι, μεταξύ τῶν περιπτώσεων ἀνωτέρας βίας τήν διακοπή τῆς ποταμοπλοΐας λόγω σχηματισμοῦ πάγου, ἡ ἐνδιαφερομένη ἐπιχείρηση δέν δύναται νά στηριχθεῖ σέ αὐτή τή διάταξη, δοθέντος ὅτι ἀπό τήν κατάσταση πού συνιστᾶ περίπτωση ἀνωτέρας βίας παρεμποδίσθη μόνον ἡ εἰσαγωγή τῆς πρώτης ὕλης πού προορίζεται γιά τήν παρασκευή τοῦ ἐμπορεύματος, καί ὄχι ἡ ἐξαγωγή τοῦ ἐμπορεύματος πού ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τό ἀντικείμενο τῆς ἀδείας.

5 Ἡ προσφεύγουσα εὑρέθη στήν ἀνάγκη νά ζητήσει νέα ἄδεια. Ἀφοῦ τῆς ἐχορηγήθη αὐτή ἡ ἄδεια, ἠδυνήθη νά ἐξαγάγει τήν ἐναπομείνασα ποσότητα τῶν 297 881 χιλιογράμμων σπόρων ῥώμης μετά τήν 31η Μαΐου 1970. Πάντως, ἡ ἐπιστροφή πού τῆς κατεβλήθη βάσει τῆς νέας ἀδείας ἀνήρχετο σέ 288,96 DM κατά τόνο ἔναντι 307,05 DM κατά τόνο τῆς ἐπιστροφῆς πού κατεβλήθη βάσει τῆς πρώτης ἀδείας, πράγμα πού εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά προξενηθεῖ ζημία στήν ἐπιχείρηση Brüggen ὕψους 5 388,67 DM.

6 Τό πρωτοβάθμιο καθώς καί τό δευτεροβάθμιο ἐθνικό δικαστήριο, ἐδέχθησαν κατ' οὐσίαν ὅτι ἔπρεπε νά χορηγηθεῖ στήν προσφεύγουσα παράταση τῆς διαρκείας ἰσχύος τῆς πρώτης ἀδείας ἐξαγωγῆς καί ὅτι, συνεπῶς, ἔπρεπε νά ἀποκατασταθεῖ στή θέση πού θά εὑρίσκετο ἐάν εἶχε ἐγκριθεῖ ἡ ἀρχική της αἴτηση.

7 Τό Bundesverwaltungsgericht πού ἐπελήφθη τῆς ὑποθέσεως δέχεται, ὅπως καί τά προηγούμενα δικαστήρια, ὅτι τό καθ' οὗ ἔπρεπε νά χορηγήσει παράταση τῆς διαρκείας ἰσχύος τῆς ἐν λόγω ἀδείας στήν ἐπιχείρηση Brüggen. Διατυπώνει ὅμως ἐπιφυλάξεις ὡς πρός τή δυνατότητα ἀναδρομικῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας, ἡ ὁποία ἐξέπνευσε καί μέ τήν ὁποία μόνο θά ἠδύνατο ἡ ἐνδιαφερομένη ἐπιχείρηση νά εὑρεθεῖ στήν κατάσταση πού θά ὑφίστατο ἄν ἡ ἐξαγωγή εἶχε γίνει βάσει τῆς πρώτης ἀδείας, πράγμα ὅμως πού θά ἦταν ἀσυμβίβαστο μέ τό ἐθνικό δίκαιο, ἐπειδή αὐτό δέν ἐπιτρέπει στήν προσφεύγουσα νά ζητήσει ἀποκατάσταση τῶν ἐπιβλαβῶν συνεπειῶν πού προξενήθηκαν ἀπό τήν ἐσφαλμένη ἀπόφαση τῆς διοικήσεως.

8 Ἐξ ἄλλου, κατά τό παραπέμπον δικαστήριο, ἡ ἀναδρομική αὐτή παράταση θά ἠδύνατο νά ἐπηρεάσει δυσμενῶς τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν ἐξαγωγῆς, λόγω τοῦ ὅτι ἡ δεύτερη ἄδεια θά εἶχε προσωρινή λειτουργία

άντικαταστάσεως, πράγμα πού θά εἶχε ὡς συνέπεια νά θιγεῖ ἡ ἀξιοπιστία τοῦ ἐν λόγω συστήματος, ὡς δείκτου τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀγορᾶς, ἀφενός, ἀφετέρου δέ, λόγω τοῦ γεγονότος ὅτι μέ τή δυνατότητα αὐτή ὁ λήπτης τῆς ἀδείας θά ἠδύνατο νά παρατείνει, κατά κάποιο τρόπο, αὐτός ὁ ἴδιος τή διάρκεια τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας του.

9 Ἀντιθέτως, ἡ ἀδυναμία ἀναδρομικῆς παρατάσεως τῆς διαρκείας ἰσχύος τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς, σέ περίπτωση ἐπελεύσεως ἀνωτέρας βίας, δέν ἱκανοποιεῖ ἐπαρκῶς ἀπό ἀπόψεως νομικῆς προστασίας τῶν ἐπιχειρηματιῶν τῆς Κοινότητος.

10 Ὑπό αὐτές τίς συνθῆκες, τό Bundesverwaltungsgericht ὑπέβαλε στό Δικαστήριο τό ἀκόλουθο ἐρώτημα:

«Εἶναι δυνατή, βάσει τοῦ ἄρθρου 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67/ΕΟΚ τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 21ης Αὐγούστου 1967 (ABl. 204/16 τῆς 24ης Αὐγούστου 1967), ἡ παράταση τῆς ἰσχύος ἀδείας ἐξαγωγῆς μέ προκαθορισμένο ποσό ἐπιστροφῆς, γιά χρονικό διάστημα πού ἀνάγεται στό παρελθόν καί, ἑπομένως, ἀναδρομικῶς ὥστε νά ἐξασφαλίζεται μέ τόν τρόπο αὐτό στόν ἐξαγωγέα, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχύς τῆς ἀδείας δέν παρετάθη ἐγκαίρως καί ὁ ὁποῖος, ἐν συνεχεία, ἐπραγματοποίησε τήν ἐξαγωγή βάσει νέας ἀδείας, ἡ ἐφαρμογή τοῦ προκαθορισμένου ποσοστοῦ ἐπιστροφῆς ἐπί τῆς ἐν λόγω ἐξαγωγῆς;»

11 Μέ τό ἐρώτημα αὐτό, τό παραπέμπον δικαστήριο, ἐπιζητεῖ κατ' οὐσία νά πληροφορηθεῖ ἄν τό ἄρθρο 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67 ἐπιτρέπει τήν ἀναδρομική παράταση τῆς ἰσχύος μιᾶς τέτοιας ἀδείας ἐξαγωγῆς, ὅταν ἡ ἁρμοδία ἀρχή ἀρνήθηκε κακῶς νά χορηγήσει ἐγκαίρως παράταση, λόγω ὑπάρξεως ἀνωτέρας βίας, ἡ δέ ἐξαγωγή ἔπρεπε νά διενεργηθεῖ βάσει νέας ἀδείας ἐξαγωγῆς γιά τό ἴδιο ἀντικείμενο. Μέ τό ἐρώτημα αὐτό, τίθεται ἐπίσης τό πρόβλημα τῆς ἰσχύος αὐτῆς τῆς δεύτερης ἀδείας.

12 Πρέπει κατ' ἀρχάς νά σημειωθεῖ ὅτι ἀπό τίς διατάξεις καί τήν οἰκονομία τῶν παραγράφων 1 καί 2 τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ κανονισμοῦ 473/67 συνάγεται ὅτι ἡ ὕπαρξη ἀνωτέρας βίας συνιστᾶ τήν ἀπαραίτητη καί συγχρόνως ἐπαρκή προϋπόθεση γιά τήν παράταση τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας εἰσαγωγῆς ἤ ἐξαγωγῆς.

13 Κατά συνέπεια, ἐφόσον ἡ ὕπαρξη μιᾶς καταστάσεως πού συνιστᾶ ἀνωτέρα βία δέν ἀμφισβητεῖται ἤ δέν ἀμφισβητεῖται πλέον ἀπό τίς ἐθνικές ἀρχές πού δροῦν ὑπό τόν ἔλεγχο τῶν ἁρμοδίων δικαστηρίων, ἡ παράταση τῆς ἰσχύος τῶν ἐν λόγω ἀδειῶν εἶναι νόμιμη ὅσον ἀφορᾶ τούς ἐνδιαφερομένους εἰσαγωγεῖς καί ἐξαγωγεῖς, ἐφ' ὅσον ὑποβάλουν σχετική αἴτηση.

14 Ὅσον ἀφορᾶ τό ζήτημα τῆς ἀναδρομικῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς, πρέπει νά γίνει δεκτό ὅτι τό δικαίωμα τῆς προσφευγούσης νά ζητήσει τήν παράταση τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας τῆς ἐξαγωγῆς, ἔγκειται στή δυνατότητα διενεργείας τῆς ἐξαγωγῆς ὁάσει συντελεστοῦ ἐπιστροφῆς πού προκαθορίζεται σ' αὐτήν τήν ἄδεια ἀνεξαρτήτως τῶν ἐμποδίων πού προκαλοῦνται ἀπό τά γεγονότα πού συνιστοῦν ἀνωτέρα ὁία. Τό δικαίωμα αὐτό, συνεπῶς, πρέπει νά παράγει ὅλα τά ἀποτελέσματα πού ἀπαιτοῦνται γιά τόν σκοπό αὐτό.

15 Κατά τό μέτρο πού οἱ στενῶς καί περιοριστικῶς καθοριζόμενες ἐξαιρέσεις στίς περιπτώσεις ἀνωτέρας ὁίας δέν ϑίγουν κατ' ἀρχήν τήν ἀξιοπιστία τοῦ συστήματος τῶν ἀδειῶν, τά ἀποτελέσματα τῆς ἀποφάσεως περί παρατάσεως τῆς ἰσχύος ἀδείας ἐξαγωγῆς, λόγω ἐπελεύσεως ἀνωτέρας ὁίας, πρέπει νά εἶναι τά ἴδια ἀνεξαρτήτως ἀπό τό ἄν ἡ παράταση αὐτή ἐδόϑη πρίν ἤ μετά τή λήξη τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας.

16 Ἡ λύση αὐτή ἐπιϐάλλεται ἐπίσης γιά λόγους πού συνδέονται μέ τήν νομική προστασία τοῦ κατόχου ἀδειῶν ὑπό τήν ἔννοια ὅτι σέ περίπτωση ἐλλείψεως δυνατότητος ἐκ τῶν ὑστέρων παρατάσεως, ὁ κάτοχος αὐτός δέν ϑά δύναται νά ἀσκήσει τά δικαιώματα πού τοῦ παρέχονται ἀπό τό ἄρϑρο 9 τοῦ κανονισμοῦ 473/67.

17 Πρέπει, ἐπί πλέον, νά ἀναφερϑεῖ ὅτι σέ περίπτωση ἀπωλείας τῆς ἀδείας, ἡ ὁποία συνιστᾶ περίπτωση ἀνωτέρας ὁίας, τό Δικαστήριο ἔχει δεχϑεῖ ὅτι νομίμως ὑποϐάλλεται αἴτηση μετά τή λήξη τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας ὁάσει τοῦ ἄρϑρου 18, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 1373/70 τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 10ης Ἰουλίου 1970 (ABl. L 158, σ. 1) (ἀπόφαση τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου 1974, Kampffmeyer, ὑπόϑ. 158/73, Slg. σ. 101) Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐγκυρότης τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων παρατάσεως δύναται νά συναχϑεῖ ἀπό μία διάταξη, ἡ ὁποία ἕπεται τῶν περιστατικῶν τῆς παρούσης ὑποϑέσεως, ἤτοι τό ἄρϑρο 36, παράγραφος 2, τοῦ κανονισμοῦ 3183/80 τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 3ης Δεκεμϐρίου 1980, περί κοινῶν τρόπων ἐφαρμογῆς τοῦ καθεστῶτος πιστοποιητικῶν (ἀδειῶν) εἰσαγωγῆς, ἐξαγωγῆς καί προκαθορισμοῦ γιά τά γεωργικά προϊόντα (ΕΕ εἰδ. ἔκδ. 11/022 σ. 66), τό ὁποῖο ὁρίζει ὅτι σέ περίπτωση ἀνωτέρας ὁίας, αἴτηση περί παρατάσεως τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας δύναται νά ὑποϐληϑεῖ ἐντός 30 ἡμερῶν ἀπό τήν λήξη τῆς διαρκείας ἰσχύος τῆς ἀδείας. Ὑπό αὐτές τίς συνϑῆκες, εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀπόφαση ἐπί τῆς αἰτήσεως δύναται ἐπίσης νά ἐκδοϑεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων, πράγμα πού συνεπάγεται τήν ἀναδρομική ἐφαρμογή τῆς παρατάσεως ὡς πρός τήν περίοδο πού περιλαμϐάνεται μεταξύ τῆς λήξεως τῆς διαρκείας ἰσχύος τῆς ἀδείας καί τῆς ἀποφάσεως ἐπί τῆς αἰτήσεως παρατάσεως.

18 Ἀπό τά ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι γιά λόγους πού ἀφοροῦν τή νομική προστασία τοῦ κατόχου τῆς ἀδείας, ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων παράταση πού δέν θίγει αἰσθητά τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ συστήματος ἀδειῶν πρέπει νά θεωρεῖται ὡς ἔγκυρη κατά τό ἄρθρο 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67.

19 Πρέπει ἀκόμη νά γίνει δεκτό ὅτι ἡ ἀναγνώριση τῆς ἐγκυρότητος τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων παρατάσεως δημιουργεῖ πρόβλημα κύρους τῆς δευτέρας ἀδείας, ἡ ὁποία, στήν προκειμένη περίπτωση, ἐχορηγήθη στήν προσφεύγουσα.

20 Ἀπό τά ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι κατά τό μέτρο πού ἡ πρώτη ἄδεια, ἡ ἰσχύς τῆς ὁποίας παρετάθη, παράγει ὅλα της τά ἀποτελέσματα, ἡ δεύτερη, πού ἀφορᾶ τίς ἴδιες ἐξαγωγές, παύει αὐτομάτως νά παράγει ἀποτελέσματα καί πρέπει νά ἀκυρωθεῖ καί τυπικῶς.

21 Συνεπῶς, στό ὑποβληθέν ἐρώτημα, προσήκει ἡ ἀπάντηση ὅτι τό ἄρθρο 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67 πρέπει νά ἑρμηνευθεῖ ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἐπιτρέπει τήν παράταση γιά ἕνα παρωχημένο χρονικό διάστημα, δηλαδή ἀναδρομικῶς, τῆς διαρκείας ἰσχύος ἀδείας ἐξαγωγῆς μέ ἐπιστροφή πού ἔχει καθορισθεῖ ἐκ τῶν προτέρων ἐφ' ὅσον ἡ ἁρμοδία διοικητική ἀρχή κακῶς δέν ἐχορήγησε ἐγκαίρως παράταση λόγω ἀνωτέρας βίας, ἔτσι ὥστε ἡ ἐξαγωγή ἔγινε βάσει νέας ἀδείας, ἡ ὁποία ἀφοροῦσε τήν αὐτή ἐξαγωγή. Στήν περίπτωση αὐτή, ἡ νέα ἄδεια δέν δύναται νά παραγάγει ἀποτελέσματα καί πρέπει νά ἀκυρωθεῖ ρητῶς.

Ἐπί τῶν δικαστικῶν ἐξόδων

22 Τά ἔξοδα, στά ὁποῖα ὑπεβλήθη ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ἡ ὁποία κατέθεσε παρατηρήσεις στό Δικαστήριο, δέν ἀποδίδονται.

23 Δεδομένου ὅτι ἡ παρούσα διαδικασία ἔχει ὡς πρός τούς διαδίκους τῆς κυρίας δίκης τό χαρακτήρα παρεμπίπτοντος πού ἀνέκυψε ἐνώπιον τοῦ Bundesverwaltungsgericht, σ' αὐτό ἐναπόκειται νά ἀποφανθεῖ ἐπί τῶν δικαστικῶν ἐξόδων.

Διά ταῦτα

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμῆμα)

κρίνοντας ἐπί τοῦ ἐρωτήματος πού ὑπεβλήθη ἀπό τό Bundesverwaltungsgericht, μέ διάταξη τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1981, ἀποφαίνεται:

Τό ἄρθρο 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 473/67 τῆς Ἐπιτροπῆς πρέπει νά ἑρμηνευθεῖ ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἐπιτρέπει τήν παράταση γιά παρωχημένο χρονικό διάστημα, δηλαδή ἀναδρομικῶς, τῆς διαρκείας ἰσχύος ἀδείας ἐξαγωγῆς μέ ἐπιστροφή πού ἔχει καθορισθεῖ ἐκ τῶν προτέρων ἐφ' ὅσον ἡ ἁρμοδία διοικητική ἀρχή κακῶς δέν ἐχορήγησε ἐγκαίρως παράταση λόγω ἀνωτέρας βίας, ἔτσι ὥστε ἡ ἐξαγωγή ἔγινε βάσει νέας ἀδείας, ἡ ὁποία ἀφοροῦσε τήν αὐτή ἐξαγωγή. Στήν περίπτωση αὐτή, ἡ νέα ἄδεια δέν δύναται νά παραγάγει ἀποτελέσματα καί πρέπει νά ἀκυρωθεῖ ρητῶς.

Pescatore Due Bahlmann

Ἐδημοσιεύθη σέ δημόσια συνεδρίαση στό Λουξεμβοῦργο στίς 16 Δεκεμβρίου 1982.

Κατ' ἐντολή τοῦ γραμματέως

H. A. Rühl

Κύριος ὑπάλληλος διοικήσεως

Ὁ πρόεδρος τοῦ δευτέρου τμήματος

P. Pescatore

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ GERHARD REISCHL ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982 [1]

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Τό ἱστορικό τῆς προδικαστικῆς διαδικασίας, ἐπί τῆς ὁποίας λαμβάνω σήμερα θέση, δύναται νά συνοψισθεῖ ὡς ἑξῆς:

Ἡ ἐπιχείρηση H. und J. Brüggen, προσφεύγουσα καί καθ' ἧς ἡ Revision στήν κυρία δίκη, διατηρεῖ στό Lübeck ἕνα ἐργοστάσιο ἐπεξεργασίας δημητριακῶν. Ἡ ἐν λόγω ἐπιχείρηση ἔλαβε, γιά τήν ἐξαγωγή στό Περού 595 920 κιλῶν σπόρων ὁρώμης μερικῶς ἀποφλοιωμένων καί τεμαχισμένων, ἀντί παροχῆς ἀσφαλείας, ἄδεια ἐξαγωγῆς ἰσχύος μέχρι τῆς 31ης Μαΐου 1970, μέ ἐκ τῶν προτέρων καθορισμένη ἐπιστροφή ἀπό τήν τότε Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel (Ὑπηρεσία Εἰσαγωγῶν καί Ἀποθεμάτων Σιτηρῶν καί Ζωοτροφῶν). Οἱ ἐν λόγω σπόροι ὁρώμης ἔπρεπε νά παραδοθοῦν στό Lübeck ἀπό τήν Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας σέ δύο παρτίδες κατά τό πρῶτο καί δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους αὐτοῦ, μέσω ἐσωτερικῶν πλωτῶν μεταφορῶν. Ἐπειδή ὁ χειμώνας κατά τόν χρόνο ἐκεῖνο ἦταν ἐξαιρετικά βαρύς, πράγμα πού εἶχε ὡς συνέπεια νά παγώσουν γιά μεγάλο διάστημα οἱ ἐσωτερικές πλωτές ὁδοί στήν Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας, καθυστέρησε ἡ παράδοση τῶν ἀνωτέρω

1 — Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά.